Sebebi sóylemlerdiń (frazalardin") bası takttiń basına tuwri kele bermeydi. Sonıń ushın oqıwshıǵa shıǵarmanı frazalarga bólip yadlatsaq jaqsı boladı. Shıǵarmadaǵı ayrıqsha qıyın jerlerin yaǵnıy, passajlardi ózlestiriw ushın hár qıylı variantlar usılın qollanıwǵa boladı. Misalı: Ritmikalıq, dinamikalıq, shtrixlıq ht.b.

Shıǵarmadaǵı bul passajlardı ózlestiriw ushın oqıwshı júdá aqırında tesiz toqtamastan shertip úyreniwi kerek. Shıǵarmanıń qıyın jerlerin tolıq ózlestirgennen keyin hám tolıq túsingennen keyin yadlawǵa boladı. Shıǵarmanı yadlap bolǵannan keyin oqıwshı onıń bóleklerin notaǵa qarap shertip turıwı kerek, yadlanǵan shıǵarma kóp waqıt yadta qalıwı ushın onı qayta shertiw hám onıń aqırın tempte shertiw, qıyalıy túrde shertip, yaǵnıy onıń esitiliwin hám notaların kóz aldında elesletip ótiwi kerek. Bunday shertiwler shıǵarmanıń shala yadlanǵan jerlerin anıqlawǵa járdem beredi. Muzıkalıq shıǵarmanıń ústinde islewdiń juwmaqlawshı dáwirinde dóretiwshiniń oy-pikirlerine hám shıǵarmanıń mazmunına tereń túsiniw talap etiledi. Bunı iske asırıw ushın muzıkanı dıqqat penen tıńlap notadaǵı kórsetpelerdi tolıǵı menen orınlaw kerek boladi. Bul jumıslardı iske asırıwda shıǵarmanı áste-aqının ham qıyalıy yaǵnıy, oy menen shertip shıǵıwı úlken járdem beredi. Eger oqıwshı dóretiwshiniń oy-pikirlerin tolıq kórsete alsa shıǵarmanıń ústindegi jumıs juwmaqlanadı dep aytıwǵa boladı. Bunday nátiyjege erisiw ushın oqıwshı óz muzıkalıq áspabınıń barlıq múmkinshiliklerinen tolıq paydalanıp, barlıq atqarıwshılıq uqıpların hám sezimlerin iske salıwı kerek.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Odilov A. Oʻzbek xalq cholgʻularida ijrochilik tarixi. Toshkent. 1995.
2. Ayekeev K. Duwtar shertiw usılları. Nókis. 1996.

REZYUME. Bul maqalada rubap saz áspabınıń atqarıw usılları, shtrixları, onıń pastanovkası, shıǵarma ústinde islew, ritmin, dinamikalıq belgilerin islew aytıladı.

РЕЗЮМЕ. В данной статье рассматриваются техники игры на рубабе, его штрихи, пастановка, работа над произведением, ритм и динамические знаки.

SUMMARY. This article discusses the playing methods of the rubab, its strokes, tuning, working on the piece, rhythm, and dynamic symbols.

MILLIY MUZÍKA - XALÍQTÍŃ MÁNAWIY QÁDIRIYATÍ SÍPATÍNDA

Ruslan Kudenov – *oqıtıwshı*

ÓzMKÓMI Nókis filialı, "Folklor hám etnografiya" kafedrası

Tayanısh sózler: milliy muzıka, ruwxıy qádiriyat, xalıq qosıqları, estetikalıq tárbiya, ruwxıy miyras, tariyxıy estelik, milliy maqtanısh, muzıkalıq mádeniyat, globallasıw, ózlikti ańlaw.

Ключевые слова: национальная музыка, духовные ценности, народные песни, эстетическое воспитание, духовное наследие, историческая память, национальная гордость, музыкальная культура, глобализация, самосознание.

Key words: national music, spiritual values, folk songs, aesthetic education, spiritual heritage, historical memory, national pride, musical culture, globalization, self-awareness.

Milliy muzıka hárbir xalıqtıń mádeniy turmısı, tariyxıy esteligi hám ruwxıy dúnyasınıń ajıralmas bir bólegi bolıp esaplanadı. Ol xalıq qálbiniń hawazı, arzıw-niyetleri, qayǵı-táshiwishleri, quwanıshı hám maqtanıshı menen suwǵarılǵan bolıp, áwladtan-áwladqa ótip kiyatırǵan biybaha ruwxıy miyras bolıp esaplanadı.

Ózbekstan xalqı ásirler dawamında bay muzıkalıq mádeniyatqa iye bolıp kelgen. Maqamlar, xalıq nama - qosıqları, qosıqlar hám sazendelik kórkem óneri xalıqtıń ishki

dúnyasın, ádep-ikramlılıq kózqarasların hám estetikalıq talǵamın sáwlelendirip kelmekte. Ásirese, xalıq nama - qosıqları ápiwayı insanlardıń turmısı, miyrim - shápáát, watan súyiwshilik, sabır - qanaat sıyaqlı joqarı pazıyletlerdi sáwlelendiredi. [1.1] Milliy muzıka tek ǵana kewil ırǵaǵı emes, al tárbiyalıq kúshke ie bolǵan mádeniy qural bolıp esaplanadı. Áne sol sebepli, onı jaslar tárbiyasında nátiyjeli qollanıw oǵada áhmietli. Muzıka arqalı oqıwshılardıń júreginde gózzallıqqa umtılıw, milliy maqtanısh, ózlikti ańlaw sezimleri qáliplesedi.

Búgingi globallasıw dáwirinde kóplegen sırt el mádeniyatlarınıń tásirinde qalmaw, ruwxıy immunitetti saqlap qalıw ushın milliy muzikanı úgit - násiyatlaw, onı jas áwladqa súyiw áhmietli wazıypaǵa aylanbaqta. Sonlıqtan, mekteplerde hám bilimlendiriw mákemelerinde milliy muzikanı úyretiw, xalıq qosıqları hám namaların úgit-násiyatlaw arqalı jaslardı Watanǵa, milliy qádiriyatlarǵa mehir - muhabbat ruwxında tárbiyalaw múmkin. [1.2]

Milliy muzıkamız - bul biziń tariyxımız, bul biziń qálbimiz, bul biziń ar-namısımız. Onı qásterlep saqlaw, rawajlandırıw hám keleshek áwladqa jetkeriw hár birimizdiń minnetimiz.

Ruwxıy – ádep - ikramlılıq tárbiya hár bir jámiyettiń turaqlı rawajlanıwında úlken áhmiyetke iye bolıp, jas áwladtıń milliy ózligin ańlawında tiykarǵı faktorlardan biri bolıp esaplanadı. Usı kózqarastan, milliy muzıka hám xalıq qosıqları ózbek, qaraqalpaq xalqınıń ruwxıy dúnyasın sáwlelendiriwshi hám jaslardı joqarı ádep – ikramlılıq - málimleme qádiriyatlarına baǵdarlawshı kúshli qural sıpatında tán alınadı. Milliy muzıka tek ǵana kórkem óner emes, al xalıqtıń tariyxıy tájiriybeleri, ruwxıy dúnyası hám kózqarasın sáwlelendiretuǵın ruwxıy miyras bolıp esaplanadı. Búgingi globallasıw sharayatında milliy muzıka tárbiyada áhmietli orın ielep, jaslardıń watansúyiwshilik, miyrim - shápáát, sabır - taqat sıyaqlı pazıyletlerin qáliplestiriwde áhmietli qural sıpatında xızmet etpekte. Bul maqalada milliy muzikanıń xalıq mánawiyatındaǵı ornı hám jaslar tárbiyasındaǵı áhmiyeti tallanadı. [1.3]

Zamanagóy globallasıw dáwirinde túrli mádeniyatlar tásirine qarsı turıw, milliy qádiriyatlardı qásterlep saqlaw wazıypası aldımızda turǵan áhmiyetli wazıypalardan biri bolıp esaplanadı. Sonlıqtan, milliy muzıkanı tárbiyalıq proceste jedel qollanıw, oqıwshılardı bul mádeniyat penen tanıstırıw tek ǵana olardıń estetikalıq talǵamın rawajlandırıwǵa emes, al ruwxıy jetiklikke jeteklewge xızmet etedi. Bul milliy muzıkanıń xalıq ruwxıylıǵındaǵı ornı, onıń tárbiyalıq áhmiyeti hám jas áwladtı ruwxıy jaqtan bayıtıwdaǵı roli tallanadı.

Xalqımız tariyxında qıyın hám sınaqlarǵa tolı dáwirler kóp bolǵan. Qaǵıydalar hám sociallıq sheklewler insannıń óz shegarasınan shıǵıwına múmkinshilik bermegen, mádeniyat hám turmıs turmısınıń rawajlanıwına tosqınlıq etken. Ásirler dawamında xalqımız tárepinen jaratılǵan bay mádeniy hám ruwxıy miyras kóplegen basqınshılar tárepinen ielengen yamasa joq etilgen. Qılısh hám zorlıq kóplegen qádiriyatlarımız, úrp-ádet hám dástúrlerimizdiń joǵalıwına sebep bolǵan.

Soǵan qaramastan, xalqımızdıń bahalı mádeniy miyrası onlaǵan tariyxıy asırımlardan ótip, búgingi kúnge shekem jetip kelgen. Bul - biziń úlken baylıǵımız, ata - babalarımızdan qalǵan biybaha ǵáziynemiz. Ǵárezsizlik jıllarında mine usı miyrastıń áhmieti jáne de arttı. Ǵárezsiz, azat hám abat mámleketimizdiń dóretiwshilik procesinde milliy mádeniyatımızǵa, tariyxımızǵa hám ruwxıy qádiriyatlarımızǵa qaytıw zárúrligi júzege keldi. [1.4] Búgingi kúnde aldımızda turǵan eń áhmiyetli wazıypa – milliy - ruwxıy altın ǵáziynemizdi tereń úyreniw, izertlew hám onnan jas áwlad tárbiyasında nátiyjeli paydalanıw bolıp tabıladı. Xalqımızdıń tariyxıy tájiriybeleri, úrp - ádetleri, mádeniy miyrası - bul tek ǵana ótken dáwirlerdiń esteligi emes, al keleshek áwladtı qáliplestiriw ushın biybaha dárek bolıp esaplanadı. Sonıń ushın da milliy qádiriyatlarımızdı qásterlep - saqlap, olardı tárbiyalıq processke keńnen engiziw arqalı jaslardı ruwxıy bárkamallıqqa jeteklewimiz kerek. Ǵárezsizlik dáwiri bizge óz mádeniyatımız hám tariyxımızǵa jańa kózqaras penen qaraw, onı rawajlandırıw hám saqlap qalıw imkaniyatın berdi. Usı jol menen biz ózligimizdi bekkemlep, milliy mádeniyatımız hám mánawiyatımızdı jáne de joqarılatıwımız múmkin.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Jo'rayev O. O'zbek musiqa madaniyati tarixi. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2010. – 245 b.
2. Teshaboyev B. Milliy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2015. – 112 b.
3. Qodirov A. O'zbek xalq og'zaki ijodi. Toshkent: Fan, 2007. – 178–185 b.

REZYUME. Milliy muzıka - xalıqtıń ruwxıy dúnyasın sáwlelendiriwshi, onıń ruwxıy miyrasın sáwlelendiriwshi biybaha qádiriyatlardan biri. Ol jas áwladtıń ádep-ikramlılıq, estetikalıq hám watansúyiwshilik sezimlerin qáliplestiriwde áhmiyetli qural bolıp xızmet etedi. Globallasıw dáwirinde milliy muzıkanı qádirlew, onı keńnen úgit - násiyatlaw arqalı ózligimizdi saqlap qala alamız.

РЕЗЮМЕ. Национальная музыка - одна из бесценных ценностей, отражающая духовный мир народа, выражающая его духовное наследие. Она служит важным инструментом в формировании нравственных, эстетических и патриотических чувств молодого поколения. В эпоху глобализации мы можем сохранить свою идентичность, ценя и широко пропагандируя национальную музыку.

SUMMARY. National music is one of the priceless values that reflects the spiritual world of the people and expresses their spiritual heritage. It serves as an important tool in the formation of moral, aesthetic, and patriotic feelings of the younger generation. In the era of globalization, we can preserve our identity by valuing and widely promoting national music.

UDK: 78.071.1:37

EVROPA VOKAL MEKTEPLERINIŃ VOKAL TÁLIMINE TÁSIRI

Kulambetova Janıl Arzımbetovna – *docent w.w.a*
Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı Nókis filialı

Tayanch so'zlar: vokal ta'limi, Yevropa vokal maktablari, Bel Canto, pedagogika, metodika, vokal ijro.

Ключевые слова: вокальное образование, европейские вокальные школы, белканто, педагогика, методика, вокальное исполнительство

Key words: vocal education, European vocal schools, Bel Canto, pedagogy, methodology, vocal performance.

Evropa vokal mektepleri áyyemnen professional vokal bilimlendiriwiniń tiykarǵı dereklerinen biri bolıp esaplanadı. Izertlewshilerdiń pikirinshe, Bel Canto mektebi XVII-XIX ásirlerde qáliplesip, vokal texnikası hám bayanlawdıń jetik usılların jaratqan [1]. Usı mektep pedagogikalıq principleri arqalı tek Evropa emes, al, dúnyanıń basqa mámleketlerinde vokal bilimlendiriwine tásir kórsetken. I.R. Titzenin aytıwınsha, Bel Canto qatnasıwı oqıwshınıń dawıs diapazonı, tembri hám dem alıw imkaniyatların esapqa alıp, dawıstıń tábiyiy rawajlanıwın támiyinleydi [2]. Miller bolsa, evropalıq vokal metodikası studenttiń individual dawıs dúzilisin esapqa alǵan halda texnikalıq shınıǵıwlardı tańlawǵa itibar beriwin atap ótedi [3]. Evropa vokal mektepleri metodikası tek ǵana texnikalıq hám dóretiwshilik jaqtan emes, al pedagogikalıq hám psixologiyalıq jaqtan da studenttiń vokal rawajlanıwına tikkeley tásir etedi. Bel Canto hám basqa mektepler qatnası Ózbekstan vokaldı jetilistiriwinde áhmiyetli orın iyelep, zamanagóy vokal pedagogikasınıń metodikalıq tiykarlarınan biri esaplanadı. Sol sebepli, evropasha kózqaraslardı úyreniw hám engiziw pedagoglar hám studentler ushın zárúr. Evropada vokal kórkem óneri ásirler